

STORA HÄLSINGEGÅRDARS VÄG

Passla och Ullungsfors

BYN ROTEBERG STRÄCKER SIG NORRUT mot byn Kyan och fäbodskogarna norr därom. En av socknens största gårdar är den vitmålade Passla med sina många fönster. Den lyser där den ligger i landskapet som en av de sista gårdarna i den långsträckt byn Roteberg. Här förbi färdades år 1927 ärkebiskop Nathan Söderblom. Han gjorde följande anteckning från resan: »Vägen går förbi det största boningshuset i Ovanåker, Passla, bondgård, vitmålad, försänkt i sorg. Man ser i Ovanåker alltifrån Viksjöfors genom hela socknen upp till

Gården Passla byggdes både längre och bredare än prästgården.

Kyan icke få gårdar med sex fönster på gaveln och tolv på långsidan. Visitatorn räknade också någonstans ända till fjorton fönster på långsidan ett överdåd, som överträffas i Passla.«

Ullungsfors

Åar och bäckar från nordväst rinner samman i sjöar och vattendrag förbi den trånga passagen vid Ullungsfors, till sjön Ullungen och vidare ut i Voxna älv. Forsen gav kraft till olika verksamheter som etablerades på båda sidorna av ån. Här växte det lilla samhället Ullungsfors fram med industrier, afärer och frikyrka.

Smedja och kvarn

Att utnyttja vatten som drivkraft till skvaltkvarnar har bönderna gjort sedan medeltiden. Under 1600- och 1700-talen utvecklades tekniken, jordbrukets arbetsmoment effektiviserades och förenklades och befolkningen växte och nya yrkesgrupper fann sin plats i bondesamhället.

Det var längs åar och vattendrag som industrin tog sin början. Här i Ullungsfors etablerades år 1840 Edsbyns och hela socknens första industri, smedjan eller spikbruket som

Gården med alla sina fönster lyser i landskapet.

Mjölaren och smederna framför kvarn och smedja.

det kallades. Spik var huvudproduktionen, men också plogar, gångjärn, hästskor, hästkosöm, slädar, kälkar och kärrhjul och allt annat som bönderna behövde tillverkades här. Intill låg en kvarn, båda verksamheterna stred om vattenkraften, ständiga tvister rådde mellan mjölaren och smederna. Det var mjölaren som fick ge vika till slut. Konkurrens av fabriksstillverkad spik gjorde att den framsynte smeden Olof Åberg förändrade sin produktion. År 1857 ombildade han smedjan till Ullungsfors manufakturverk, det som kom att bli yxfabriken. Den gryende skogsindustrin skapade nya verksamheter som i sin tur skapade behov av nya produkter. Spik gav vika till förmån för yxor och barkspadar. Vid sekelskiftet 1900 var verksamheten så stor att en del av den flyttades till

Vid det forsande vattendraget utvecklades industrin.

Voxnan i centrala Edsbyn med möjlighet till större energiuttag, men ända till 1940-talet fortsatte den del av smedjan som blev kvar att tillverka redskap för skogsindustrin. Verksamheterna vid Ullungsfors har upphört men i Edsbyn blomstrar en industri som baserar sig på förädling av skogens råvara.

WWW.STORAHALSINGEGARDARSVAG.SE

Alfta och Edsbyns Turistbyrå tfn 0271-556 61

OVANÅKERS
KOMMUN

TURISTSKYLTADE
HÄLSINGEGÅRDAR I OVANÅKER

OL-ANDERS
0271-556 61

LÖKA
0271-556 49

MÄRTE
0271-205 81

TEXT: INGALL TENGVALL
FOTO: LARS LOOF
GRAFISK FORM: JOHNA SANDSTRÖM